

2. Denysenko V. M. Aksiologiya dynamiky politychnykh protsesiv / V. M. Denysenko, V. Y. Klymonchuk. – L'viv: Prostir–M, 2005. – 245 s.

3. Denysenko V. M. Dyskurs svobody: utopiya ta real'nist' vyboru / V. M. Denysenko, V. Y. Klymonchuk, Yu. O. Pryvalov. – L'viv: Astrolyabiya, 2007. – 212 s.

4. Denysenko V. M. Problema svobody lyudyny: konotatsiyi u filososfs'kykh teoriyakh Novogo chasu / V. M. Denysenko // Sotsiologichniy problematy lyudyny. – 2010. – №4. – S.115–129.

5. Denysenko V. M. Problemy ratsionalizmu ta irratsionalizmu v politychnykh teoriyakh Novogo chasu yevropeys'koyi istoriyi / V. M. Denysenko. – L'viv: PAIS, 1997. – 274 s.

6. Denysenko V. Reformuvannya instytutsiynoyi systemy politychnykh vidnosyn ta vlady v derzhavakh tranzynogo kharakteru (na prykladi Ukrainy) / V. M. Denysenko // Visnyk L'viv's'kogo universytetu. Filososfs'ki nauky. – 2008. – Vyp.11. – S.150–159.

7. Kuts G. M. Liberal'ni transformatsiyi politychnogo prostoru / G. M. Kuts. – Kh.: Apostrof, 2011. – 300 s.

8. Gubers'kyy L. Kul'tura. Ideologiya. Osobystist': metodolog.–svitoglyadnyy analiz / L. Gubers'kyy, V. Andruschenko, M. Mykhal'chenko. – K.: Znannya Ukrainy, 2002. – 580 s.

9. Kyrylyuk F. M. Novitnyy politologiya / F. M. Kyrylyuk. – K.: Tsentri uchbovoyi l-ry, 2009. – 564 s.

10. Kyrylyuk F. M. Filosofiya politychnoyi ideologiyi / F. M. Kyrylyuk. – K.: Tsentri uchbovoyi l-ry, 2009. – 520 s.

11. Kolodiy A. Na shlyakhu do gromadyans'kogo suspil'stva: teoretychni zasady y sotsiokul'turni peredumovy demokratychnoyi transformatsiyi v Ukraini: monografiya / A. F. Kolodiy. – L'viv: Vyd-vo "Chervona Kalyna", 2002. – 276 s.

12. Lend'el M. O. Mistseva demokratsiya u krayinakh Tsentral'noyi i Skhidnoyi Yevropy: monografiya / M. O. Len'el. – Uzhgorod: Mystets'ka liniya, 2011. – 688 s.

13. Yarova L. V. Novi tendentsiyi sotsial'noyi polityky u sushasnomu sviti / L. V. Yarova // Osvita regionu. Politologiya. Psykholohiya. Komunikatsiyi: ukr. nauk. zhurn. – 2009. – №4. – S.71–75.

14. Silenko A. O. Deyaki tendentsiyi rozvytku sotsial'noyi derzhavy / A. Silenko // Pravo Ukrainy. – 2005. – №8. – S.56–57.

15. Smola L. Ye. Determinanty politychnogo protsesu suchasnosti. Teoretyko-politologichnyy analiz v informatsiyno-psykholohichnomu vymiri / L. Ye. Smola. – K.: Vydavn. dim Dmytra Burago, 2010. – 448 s.

Klimonchuk V. I., Doctor of Political Sciences, Professor, Head of Department of Political Science, National University of Carpathian Stefanik (Ukraine, Ivano-Frankivsk), vklym64@gmail.com

The analysis of the political discourse in the present-day domestic political science

The article deals with the analysis of the political freedom discourse in the present-day domestic political science. It was established that the most significant form of self-identification in terms of history, culture, traditions, value definitions, conditions and ways of life, and the most important – organization of one's own freedom both on individual, and society levels had been formed in methodological concepts after the contradictory historical way of state-building. This is what makes it possible to form awareness of the freedom limits and rules on the following two interdependent levels: on the individual level (anthropological awareness of freedom) and on the state level (institutional awareness of freedom). It was mentioned that the Ukrainian thinkers, on the one hand, studied freedom by following the traditions of the European intellectual thought, in the center of which there was the human freedom; on the other hand – focusing on practice of the unrealized state freedom, attention was paid rather to institutional priorities of freedom, thereby decreasing importance of the individual ones. It was shown that domestic political thought, being transformed through the prism of national and historical experience, provided classic concepts with peculiar coloring and content. Utilization of both logical, general scientific, and special study methods made it possible to assess the state of this problem elaboration in Ukrainian political science and develop a classification system and principles for discourse structuring. It was determined that Ukrainian researchers of political ideas of freedom, especially at the present stage of its development, elaborated the most important idea, formulated by Europe of Modern Times: human freedom begins only at that moment when the adopted laws take effect in the state, where he/she lives. Thereafter, when freedom and law are inseparable, freedom becomes political by not losing, but transforming its natural and anthropological characteristics.

Keywords: political freedoms, political power, political values, civil society, information society, democratic political system.

Климчук В. И., доктор политических наук, профессор, заведующий кафедрой политологии, Прикарпатский национальный университет им. В. Стефаника (Украина, Ивано-Франковск), vklym64@gmail.com

Дискурс политических свобод в современной отечественной политической науке

Анализируется дискурс политических свобод в современной украинской политической науке. Применение и логических, общенаучных, и специальных методов исследования дало возможность обобщенно оценить осмысление этой проблемы в украинской политологии и предложить систему классификации, принципы структуризации дискурса. В целом анализ источников дает основания утверждать, что на современном этапе развития политической науки в Украине проблема антропологических и институциональных измерений политических свобод требует более детального исследования и на уровне методологической формы системного осмысления, и на уровне практического постижения.

Ключевые слова: политические свободы, политическая власть, политические ценности, гражданское общество, информационное общество, демократическая политическая система.

* * *

УДК 396

Загурська-Антонюк В. Ф.
кандидат політичних наук, доцент кафедри гуманітарних і соціальних наук, Житомирський державний технологічний університет (Україна, Житомир) avvm79@list.ru

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У СОЦІОЛОГІЧНО-ПОЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ В УМОВАХ СВІТОВОЇ КРИЗИ

У даній статті здійснюється соціологічно-політичний аналіз проблем гендерної рівності як у світі, так і в Україні. Розглядаються можливості подолання гендерної нерівності в українському суспільстві. Протягом історії людства відбувалися неодноразові зміни суспільних устроїв. Про становлення жінки в суспільстві загалом та в політичному житті держави, зокрема, йдеться у дослідженнях таких зарубіжних вчених як: Г. Рабіна, А. Річа, Р. Столлера, С. де Бовта, С. Волбі, К. Мілет, С. Файрстоун. У поєдні лібералізації західно-європейських систем було зламано патріархальний устрій, що дало поштовх до розвитку емансипаційного руху – процесу здобуття жінцтвом рівних прав і можливостей у суспільстві поряд з чоловіками. Попри всі юридичні заходи, становище жінки, яка навіть виконує важливу суспільну роль на рівних з чоловіками, залишається приниженим або й повністю зневаженим. Тому розробка практичної гендерної моделі співпраці представників чоловічої та жіночої статі є важливою у сучасних світових соціально-політичних умовах, а для України в умовах складної військової кризи на сході може стати реальним шансом для виходу з неї.

Ключові слова: гендер, гендерна культура, гендерна рівність, політична гендерність, право.

Суперечливі умови життя сучасного суспільства мають безпосередній вплив на його активність та міжособистісну взаємодію. У громадян змінюються пріоритети, відбувається пошук нових сфер діяльності. Особливо, така ситуація простежується серед жінок, які інтенсивно долучаються до суспільно-політичного життя, що і зумовлює актуальність даного дослідження.

Протягом історії людства відбувалися неодноразові зміни суспільних устроїв. У сучасних демократичних системах скасовано середньовічну суспільну ієрархічну систему та привілеї, пов'язані з суспільним становищем та статевою належністю та проголошено принцип рівності усіх перед законом. В англо-американських та європейсько-континентальних системах такі явища, як пригнічення та дискримінація щодо будь-якої людини, в тому числі жінки, – жорстко караються законом. Тому сьогодні вивчення гендерних аспектів в історії українського народу переживає нове піднесення, однак цей напрям ще не здобув належного визнання в науковій площині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про становище жінки в суспільстві загалом та в політичному житті держави, зокрема, йдеться у

дослідженнях таких зарубіжних вчених як: Г. Рабіна, А. Річа, Р. Столпера та інших [5, с. 17]. Аналізували традиційну чоловічу культуру та місце жінки в ній С. де Бовта, С. Волбі, К. Мілет, С. Файерстоун, Н. Ходоров [7, с. 9]. Психологічні відмінності між чоловіком і жінкою досліджували В. Вулф, Ж. Гріер, Ж. Левер, Д. Мітчел, К. Хорні [5, с. 18]. Роль жінки в суспільно-політичному житті вивчали К. Гіліган, А. Графф, М. Масов, Д. Нейджел, К. де Пізан [1, с. 6]. На основі досліджень західних вчених, українські науковці напружували теоретичну базу для вирішення таких проблем: жінка і суспільство, жінка і політика, жінка і наука. Різні аспекти даної проблематики досліджували М. Богачевська, О. Забужко, Б. Кравченко, С. Павличко, М. Рубчак, Л. Смоляр, О. Стяжкіна, Г. Ткаченко [3, с. 21]. Висвітленню ролі жінок України у громадсько-політичному житті людства присвятили свої праці голова Південноукраїнського центру гендерних досліджень Л. Кормич (роботи стосуються ролі жіноцтва в державотворчих процесах, проблем гендерної рівноваги), голова Асоціації жіночих організацій Одеської області О. Цуницька (автор книги “Жіночий рух в Україні. Етапи становлення”), кандидат історичних наук, голова Всеукраїнської секції жінок-фронтвилок Є. Сафонова (наукові праці присвячені участі жінок України у Великій Вітчизняній війні) та інші [10, с. 51].

Постановка завдань дослідження. З огляду на широку зацікавленість, актуальність дослідження даної теми не викликає сумніву. Адже жінки, як члени соціуму, своєю активною життєвою позицією покликані долучитись до державотворчих процесів, а історичний досвід показує, що українське жіноцтво завжди відіграло конструктивну роль в історії свого народу [10, с. 128]. Варто згадати легендарні та величні постаті жінок, які у жорстко-патріархальних системах на найвищому суспільному рівні уміло керували та навіть змінювали хід історії: ерусалимська героїня Юдіф, антична діячка Аспасія, цариця Тамара, княжна Анна Ярославна, княгиня Ольга, Роксолана (Анастасія Лісовська), Жанна Д'арк, Катерина Медичі, Марія Тюдор, Єлизавета I, Катерина II, Індіра Ганді, Маргарет Тетчер та ін.

Виклад основного матеріалу. У процесі лібералізації західно-європейських систем було зламано патріархальний устрій, що дало поштовх до розвитку емансипаційного руху – процесу здобуття жіноцтвом рівних прав і можливостей у суспільстві поряд з чоловіками. Завдяки чому жінки сьогодні можуть вільно вибирати майбутню професію та користуються в більшості країн такими ж юридичними правами, як і чоловіки. Але, попри всі юридичні заходи, становище жінки, яка навіть виконує важливу суспільну роль на рівних з чоловіками, залишається приниженим або й повністю зневаженим. Тому розробка практичної гендерної моделі співпраці представників чоловічої та жіночої статі є важливою у сучасних світових соціально-політичних умовах, а для України в умовах складної військової кризи на сході може стати реальним шансом для виходу з неї.

То що ж таке гендер або гендерна модель?

Гендер визначають як соціально-сконструйовані ролі та обов'язки жінок та чоловіків. Поняття гендер

походить від грецького “генос” – походження, матеріальний носій спадковості, той, що народжує. Термін “гендер” введено в науковий обіг Енн Оклі в 70-ті роки XX століття [2, с. 25]. Концепція гендера також включає можливі характеристики, здібності та типову поведінку, притаманну жінкам та чоловікам (жіночому та чоловічому роду). Ці ролі та обов'язки змінюються з плином часу, а також у різних культурних системах, тому гендер – соціокультурна категорія та колективні уявлення, завдяки яким біологічні відмінності статей переводяться на мову соціальної та культурної диференціації. Гендер має соціальний та правовий аспект: основою правового статусу особистості є її фактичний соціальний статус, тобто реальний стан людини в суспільстві, де право вводить цей стан в законодавчі рамки; в соціальному відношенні статус є певною системою соціальних можливостей людини [13, с. 49].

Реалізація практичної гендерної моделі можлива лише у розвинених правових системах із сталим громадянським суспільством. Становлення громадянського суспільства – процес складний і багатоманітний, який разом з іншими демократичними перетвореннями, передбачає утвердження рівних можливостей для самореалізації як жінок, так і чоловіків, тобто гендерної рівності. Як свідчать останні дослідження загальноєвропейських організацій, на сьогодні більше 60 % європейців вважають, що в Європі ще й досі поширена дискримінація за ознакою статі, а понад половину громадян ЄС вважають недостатніми заходи, що вживаються для забезпечення рівних можливостей для жінок та чоловіків в їхніх країнах, та вважають необхідним продовження роботи щодо подолання проявів дискримінації, в тому числі й за ознакою статі [6, с. 5]. Що вже казати про Україну, де процес побудови демократичної, правової держави і громадянського суспільства, який розпочавшись, в умовах глибокої політично-військової кризи загальмувався.

Протягом кількох останніх десятиліть світова і національна правотворча практика поповнилася помітною кількістю нових документів стосовно прав людини, заснованих на “Загальній Декларації прав людини” ООН, у якій проголошено: “Жодна людина, незалежно від статі, етнічної чи расової належності не повинна страждати від порушення своїх прав чи зневажливого ставлення до них”. Зобов'язання щодо цього взяла на себе й Україна, підписавши серед 189 країн – членів ООН Декларацію тисячоліття [8, с. 45].

Кінець другого тисячоліття став знаменним для України щодо вибору гендерного вектору розвитку. Відповідно до зобов'язань, вона підтримує гендерні стратегії ООН, Ради Європи і світового співтовариства. Верховна Рада України, керуючись “Загальною декларацією прав людини”, “Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок”, ратифікованими Україною, міжнародними договорами про права та свободи особистості, підсумковими документами IV Всесвітньої конференції щодо становища жінок “Дії в інтересах рівності, розвитку та миру” (Пекін, 1995) і постановою Верховної Ради України від 12 липня 1995 року “Про рекомендації учасників парламентських слухань щодо реалізації в Україні Конвенції ООН “Про

ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок” [9, с. 33], визнала ці документи, які підкреслюють особливе значення ролі сім'ї та жінок у політичному, економічному, соціальному, історичному і культурному розвитку України. Від 5 березня 1999 року постановою № 475-XVI прийнято “Декларацію про загальні засади державної політики України щодо сім'ї та жінок” [4, с. 11], в якій держава взяла на себе зобов'язання перш за все забезпечити рівні права і можливості жінкам і чоловікам відповідно до основних прав та свобод людини, вирішити інші принципи проблеми, пов'язані з ліквідацією всіх форм дискримінації щодо жінок [9, с. 55].

У світі серед основних тем надалі залишається – досягнення рівності жінок і чоловіків, що є не лише вимогою елементарної соціальної справедливості, не лише необхідною складовою демократії, а й реалізацією можливості наближення до мети сталого людського розвитку – організації суспільних відносин на принципах справедливості, рівного доступу до ресурсів, рівноправного розподілу національних багатств. Дослідження, що проводяться в різних країнах, переконливо свідчать: стратегії в галузі розвитку, прийняті політичні рішення не можуть бути ефективними, якщо вони ігнорують внесок жінок. Переваги залучення жінок, врахування їхнього внеску, їхньої думки відчує все суспільство. Це забезпечує не лише інший підхід до вирішення названих проблем, а й принципово змінює ситуацію на користь соціально орієнтованої політики, інвестицій, які набувають гуманітарного змісту, поліпшується загалом соціальне самовідчуття нації.

Важливим, водночас, є врахування істотних відмінностей і нерівності, які реально існують між жінками і чоловіками. Адже вони, природно, по-різному проявляють себе в різних секторах і є специфічними для кожної країни. Водночас, простежується і певна типовість, яка дозволяє говорити про прояви нерівності у таких сферах, як:

– доступ до прийняття рішень і участь у представницьких органах;

– нерівність у домогосподарстві;

– відмінності у юридичному статусі і правах;

– гендерний розподіл праці в економіці;

– нерівність у домашньому неоплачуваному секторі;

– насильство у відношенні до жінок;

– дискримінація.

Загалом, нерівність жінок і чоловіків – це проблема взаємовідносин, і її неможливо викоринити, якщо зосереджувати увагу лише на проблемах однієї статі. Необхідно застосувати такий підхід, який би сфокусувався на перегляді практик і структур, які укорінюють різні види нерівності. Особливо це стосується розподілу праці, доступу до ресурсів та контролю над ними, а також можливостей брати участь у прийнятті різноманітних рішень. Тому перегляд гендерних ролей і відносин можливий тільки за умови участі у цьому процесі обох статей. Адже практика довела: поліпшення умов життя однієї статі не вирішує загальних соціальних проблем, та й навіть призводить до дискримінаційного становища іншої. Таким чином, принцип рівності повинен містити у собі і право на відмінність, враховувати індивідуальні риси, характерні

для жінок і чоловіків. Життя жінки і чоловіка значно відрізняються, особливо, через виконання жінкою репродуктивної функції. Тому і досі простежується негативна тенденція щодо приниженого, а в деяких системах, зневажливого ставлення до ролі жінки у суспільному житті, поза сімейним життям. Так, річний дохід найбагатшого 1% населення світу дорівнює річному доходу найбідніших 57% від усього людства. А жінки є ще біднішими, оскільки, за даними ООН, вони володіють лише 1/100 від усіх світових багатств. Водночас, рівність вже є європейським стандартом, яким вимірюється розвиток особи і суспільства. Волевиявлення ж обох статей – жінок та чоловіків – щодо їхніх можливостей і прав, правових принципів, розбудови суспільних та державних структур є нормою для цивілізованих держав [12, с. 136]. В таких системах жінки реально виконують важливі соціально-політичні функції на найвищому рівні (наприклад: канцлер Німеччини – Ангела Меркль, президент Литви – Даля Грибаускайте, президент Хорватії – Колінду Грабар-Кітарович, Ніно Бурджанадзе – за президента М. Саакашвілі обіймала посаду спікера парламенту в Грузії, Держсекретар США – Хіларі Клінтон та ін.).

Яким же є становище жінок в Україні на сьогодні?

Основною проблемою є декларативний характер гендерної рівності та формальності прав жінок. Реальна ситуація багато в чому є прямою протилежною правовим нормам. Основними жіночими проблемами є домашнє насильство, проституція та торгівля жінками, наркоманія, безробіття, відсутність послідовної державної політики в цій сфері. Особливої гостроти набула проблема сексуальних зазіхань, які вважаються нормою у відносинах між керівниками-чоловіками та підлеглими-жінками. Попри того, що принцип гендерної рівності закріплений в Конституції України. Статті 3, 21, 23, 24 Конституції закріплюють рівність чоловіків та жінок в усіх сферах життя. Частина третя ст. 24 Конституції України, безпосередньо присвячена подоланню дискримінації стосовно жінок в Україні та наголошує на тому, що рівність прав жінок і чоловіків забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній та культурній діяльності, у здобутті освіти та професійній підготовці, у праці та винагороді за неї і так далі [10, с. 32]. Йдеться також про те, що створюються умови, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством. Мова йде про правовий захист, матеріальну і моральну підтримку материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам та матерям. Законодавчо ж чоловіки позбавлені такої можливості, тому саме такий підхід є характерною ілюстрацією формального розуміння принципу гендерної рівності.

Парламентська Асамблея Ради Європи, провівши слухання про становище жінок в Україні 24 червня 2012 р. у Страсбурзі, підсумувала: “Головне в тому, що протягом останнього року Україна в питанні забезпечення рівних можливостей опинилася так далеко, як не перебувала на цих рубежах ще ніколи до цього”. А ООН шкодує, що в Україні досі живуть стереотипи про традиційні ролі жінок та чоловіків в усіх сферах життя (освіта, сімейні стосунки, політика, сфера зайнятості, кар'єра та ін.). ООН звертає увагу, що

не зважаючи на красиві закони зовсім незрозуміло кому, куди і як українські жінки повинні скаржитися на порушення їх прав; не зрозуміло, як карають порушників; більше того, навіть посадовці, які відповідають за дотримання прав жінок, судді і правоохоронці банально не розуміють, коли порушуються права, а коли ні. ООН також звертає увагу, що не зважаючи на прийнятий Закон про рівні права і можливості в ньому немає чіткого поняття дискримінації, тому закликає Україну пояснити у законі, що це таке! ООН стурбована низьким представництвом жінок в органах влади і рекомендує прискорити прийняття законів, які би стимулювали рівний доступ жінок і чоловіків до прийняття рішень. Цю рекомендацію було порушено одразу після того, як документ був ухвалений – українські парламентарі не підтримали законопроект №1232, який в разі його прийняття мав би забезпечити представництво і жінок і чоловіків в кожній п'ятірці виборчих списків [15].

Ще однією з латентних проблем нашого суспільства є домашнє насильство. За неофіційними даними кожна 5 жінка в Україні була жертвою домашнього насильства. Куди звернутися жертві? Було б доцільним посилити відповідальність за домашнє насильство та повернути увагу органів внутрішніх справ на необхідність вжиття виховних та запобіжних заходів проти домашнього насильства [4, с. 13].

Сьогодні Україна втрачає свій людський потенціал, не в останню чергу через те, що абсолютна більшість українок не може дозволити собі мати більше однієї дитини [14, с. 157]. За результатами спостережень за повсякденним життям зазначимо, що сучасна українська жінка поєднує в собі усі якості керівника, матері, дружини, готова брати на себе відповідальність не тільки за своє життя, сім'ю, а і власний бізнес, виробництво, державу. Більше того, вона виконує консолідуючу функцію у державотворчих процесах та у відродженні української нації. Стратегія розвитку ХХІ ст. спрямована на утвердження основ гендерної рівноваги, гендерної демократії, статевої збалансованості в суспільстві. Без демократичного розвитку особистості, як чоловіка так і жінки, неможлива демократизація всіх сфер світобачення. Система волевиявлення обох статей – чоловіків і жінок як рівних у правах та можливостях, що закріплені законодавчо й забезпечені реально у політико-правових принципах, діях, розбудові громадських і державних структур з урахуванням гендерних інтересів, має стати основою функціонування українського суспільства в третьому тисячолітті.

Важливою проблемою гальмування даного процесу є також стереотипи, які склалися в суспільстві про те, що жінка і високі професійні або державно-владні повноваження поняття несумісні. Попри це у розбудові громадянського суспільства в Україні вагома роль належить жінкам, які становлять більше половини сукупної робочої сили в державі. Чотири п'ятих жінок у працездатному віці належать до економічно активного населення, майже половина з них мають вищу та середню-спеціальну освіту (серед чоловіків цей показник становить 35%). У 2014 р. майже 70 % жінок належало до представників малого і середнього бізнесу, дві третини – у складі фермерів, майже 75 % –

спеціалістів середньої ланки управління, фінансистів та менеджерів. Якщо ж взяти систему власності, у великому бізнесі майже 100 % капіталу належить чоловікам, а у малому та середньому бізнесі – приблизно п'яту частину власності контролюють жінки, що породжує у свою чергу нерівновагу у доступі до ресурсів та їх розподілі [15].

Жінки роблять значні кроки у зміцненні своїх позицій у державному житті. В Україні існують об'єктивні умови для розвитку демократії саме через активізацію жіночого партійного руху, жіночої самосвідомості (як приклад: партія “Жінки України”, Всеукраїнське об'єднання “Жінки та діти”, “Всеукраїнська партія жіночих ініціатив”, “Жіноча народна партія”, “Солідарність жінок України”) [15]. За короткий час виникла чимала кількість жіночих неурядових організацій, що діють у різноманітних сферах громадського життя країни, хоча більшість із них найчастіше за все працює в соціальній сфері та у доброчинності, що надзвичайно є важливим в часи військової агресії проти нашої держави. Значна частина громадсько-активних жінок в Україні самовіддано боронять нашу державу, займаючись волонтерською, доброчинною, медичною діяльністю.

Зверхне ставлення “чоловічого світу” в Україні до жіноцтва не стає для багатьох українко перешкодою у досягненні визначних досягнень у суспільно-громадянській, політичній та духовній сферах. До видатних постатей історії вже незалежної України належать ті наші співвітчизниці, які розбудовують українську державність та українське суспільство більше як 20 років. Не простим і не легким був їх шлях, але найвизначніші із тих, ким сьогодні пишається Україна, були відзначені найвищою державною нагородою – Національною премією України імені Тараса Шевченка: актриса Лариса Кадочникова, письменниця-дослідниця Лідія Коваленко, кінорежисерка зі світовим ім'ям Кіра Муратова, письменниця Світлана Фоміних, історик Олена Апанович, журналіст зі США Надія Світлична, визначні літературки України – Ірина Жиленко та Раїса Іванченко, художниці Марія Литовченко, Ольга Нагорна, Людмила Семикіна та Марфа Тимченко, артистки Людмила Юрченко та Наталія Сумська, архітектор Зорема Нагієва, літературознавець Михайлина Коцюбинська, письменниці Марія Матіос та Любов Голота. Вочевидь, українці могли б запропонувати і кандидатуру на здобуття Нобелівської премії в галузі літератури – видатну українську поетесу, громадську діячку Ліну Костенко [11, с. 26].

Зростання ролі жіноцтва у суспільно-політичному житті української спільноти не є випадковим. Адже впродовж ХХ ст. та на початку ХХІ ст. відбулося значне зростання кількості високоосвічених жінок, які сьогодні у всіх розвинених країнах становлять 49-53 % випускників вищих навчальних закладів. На шастя, ці процеси не оминули й сучасну Україну. Маємо чимало діяльних, розумних, освічених і достойних жінок, здатних до керівної суспільної ролі. Так жінка із великим життєвим та професійним досвідом, доктор філософських наук, професор А. І. Горак у книзі спогадів “Сорок сороков” писала: “Звичайно, домінує стереотип, що викривляє істину: чоловік здатен

керувати краще. Я схилиюсь до того, щоб цей стереотип відкинути. Жінки у наш час мудріші, глибші, емоційніші, душевніші, а без цих якостей керувати освіченими людьми неможливо. І потім, їхній духовний потенціал, недостатньо реалізований в умовах отупляючого побуту, вага якого лягає на жіночі плечі, незрівнянно вищий” [3, с. 66].

Підтвердження вище наведених слів на рівні державного керівництва може проілюструвати сьогоднішній українець. Сучасну українську політику важко уявити без цілого ряду представниць так званої “слабкої статі”. За останнє двадцятиріччя в українській політичній сфері здобули значних успіхів такі вагомні постаті як: Юлія Тимошенко – парламентарій, а у минулому – прем’єр-міністр України, парламентарії Олександра Кужіль, Віра Ульянченко, одіозні Раїса Богатирьова та Наталія Богословська та інші.

Водночас “жіноче питання” у державній політиці досить неоднозначне і викликає багато дискусій, особливо серед чоловіків, які висувають тезу: “політика – не жіноча справа” [6, с. 5]. У такому випадку варто поставити питання: яким повинен бути політик прийнятним для українського електорату, якщо цим політиком є жінка? Потрібно зазначити, що дослідження українських психологів щодо сприйняття політиків, показали дискримінаційне відношення, яке затвердилося в суспільстві до жінки-політика. У поєднанні понять “жінка і політика” пересічний виборець акцентує увагу саме на статевих характеристиках, а отже жінка асоціюється із сім’єю в ролі матері, дружини, господині. Тому образ жінки-політика позбавлений виразних рис і не отримує належної підтримки. Відомо, що успіх політика залежить у певній мірі від симпатій виборців до особи кандидата [10, с. 11].

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що з середини 90-х років ХХ століття жінка упевнено проявляє себе як лідер і активно просувається кар’єрними і професійними сходами. Однак, щоб зайняти відповідне місце у владній структурі чи суспільній драбині, сучасні жінки повинні самі прокласти собі шлях у чоловічому середовищі та опанувати чоловічі професії. Адже у сучасних реаліях жінка-політик може покладатися тільки на власні сили та вольовий характер або й навіть на власну сексуальну привабливість чи популярність (у випадку із політиками-актрисами чи політиками-співачками).

Слід також зауважити, що на шляху до встановлення гендерної рівності у нашому суспільстві стоять наступні чинники:

- стереотипи масової свідомості, які й досі розглядають жінку як слабку у порівнянні з чоловіком істоту, яка є другорядною в суспільному, політичному та економічному житті, чоловіча ідеологія є породженням тоталітарної системи, але виховання спроможне змінити гендерну ментальність;

- кризова економічна ситуація (і особливо безробіття, яке часто штовхає жінок на заробітчанство, що нерідко призводить до продажу жінок та подальшої сексуальної експлуатації) та переважаючий на ринку праці попит на працівників-чоловіків, а не жінок;

- слаборозвинуте громадянське суспільство, у тому числі пасивність жіночих організацій та окремих жінок у відстоюванні своїх законних прав та свобод;

- відсутність практичного державного механізму щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя.

Ситуація в сучасній Україні надзвичайно складна, у зв’язку із війною, проте для відновлення і розбудови нашої держави, одним із пріоритетних завдань є створення і реалізації державної програми подолання гендерної нерівності, адже зміни у становищі жінок в Україні можливі лише за умови не декларативної, а послідовної державної політики. У той же час, значно активізується громадянсько-політичний потенціал українського жіноцтва, який закладений у історично-архетипній свідомості та реалізується у різних ролях: “берегині роду”, “козачки” або “непереможної амазонки”. А ці ролі заздалегідь скеровані на встановлення рівноваги у суспільстві, засновані на людяності, любові та миротворчості.

Список використаних джерел

- 1.Власенко Н. С., Виноградова Л. Д., Калачова І. В. Гендерна статистика для моніторингу досягнення рівності жінок і чоловіків [Текст] / Н. С. Власенко, Л. Д. Виноградова, І. В. Калачова / . – К., 2005. – 187 с.
- 2.Женщина и власть. Материалы круглого стола Второго Всероссийского конгресса политологов [Текст] / под ред. С. Г. Айвазовой, Л. Т. Шинелевой. – М., 2000. – 342 с.
- 3.Жеребкіна І. Фемінізм і сучасна філософія [Текст] / І. Жеребкіна / . – К., 1997. – 237 с.
- 4.Запобігання домашньому насильству і торгівлі жінками [Текст] : Підручник з проведення тренінгів. – К., 2001. – 208 с.
- 5.Зуйкова Е. М., Ерусланова Р. І. Фемінологія [Текст]: Учебное пособие / Е. М. Зуйкова, Р. И. Ерусланова / . – М.: Издательско-книготорговый центр “Маркетинг”, 2001. – 248 с.
- 6.Іващенко О. Участь жінок у політиці України [Текст] / О. Іващенко // Слово і час. – 1997. – С. 5.
- 7.Козуля О. Жінки в історії України [Текст] / О. Козуля / . – К.: Український центр духовної культури, 1993. – 256 с.
- 8.Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок [Текст] // Права людини. Міжнародні договори України. – К., 1992. – 152 с.
- 9.Конвенція щодо дискримінації в галузі праці і занять [Текст] // Права людини. Міжнародні договори України. – К., 1992. – 152 с.
- 10.Матвієнків С. Гендерна політика: суть, проблеми та українські реалії [Текст] / С. Матвієнків // Науковий вісник: Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – Вип. 272. – Чернівці: “Рута”, 2005. – 359с.
- 11.Оганесян С. С. Емансипація жінок. Причини і негативні наслідки [Текст] / С.С.Оганесян // Представницька влада. – 2005. – №4. – С. 25-28.
- 12.Права жінок. Міжнародні та національні правові документи. Організація жінок Молдови “Громадські ініціативи” [Текст]. – Кишинів, 2001. – 252 с.
- 13.Садова М. В. Гендерология и феминология [Текст] /М. В. Садова /:Учеб.-метод. пособие. – Белгород, 2008. – 101 с.
- 14.Титова Т. Гендер криз призму буденності (жіночий аспект) [Текст] /Т. Титова // Соціальна політика і соціальна робота. – 1999. – №3 – 4 (11-12). – С. 157.
- 15.Інтернет-ресурс: <http://gender.at.ua/news/2010-03-03-290>.

References

- 1.Vlasenko N. S., Vynogradova L. D., Kalachova I. V. Gender statistics for monitoring the achievement of equality of women and men [Text] / N. S. Vlasenko, L. D. Vynogradova, I. V. Kalachova / . – K., 2005. – 187 s.
- 2.Zhenshchina i vlast. Materialy kruglogo stola Vtorogo Vserossiyskogo kongressa politologov [Text] / pod red. S.G. Ajvazovoj, L.T. Shynelevoy. – M., 2000. – 342 s.
- 3.Zherebkina I. Feminizm i suchasna filosofiya [Text] / I. Zherebkina / . – K., 1997. – 237 s.
- 4.Zapobigannya domashn`omu nasytstv i torgivli zhinkamy [Text]: Pidruchnyk z provedennya treningiv. – K., 2001. – 208 s.
- 5.Zuykova E. M., Yeruslanova R. Y. Feminologiya [Text]: Uchebnoye posobie / E. M. Zuykova, R. Y. Yeruslanova / . – M.:

Izdatel'sko-knigotorgoviy centr "Marketing", 2001. – 248 s.

6.Ivashhenko O. Uchast' zhinok u polityci Ukrainy [Tekst] / O. Ivashhenko // Slovo i chas. – 1997. – S. 5.

7.Kozulya O. Zhinky v istoriyi Ukrainy [Tekst] / O. Kozulya / – K. : Ukrayins'ky centr duxovnoyi kul'tury, 1993. – 256 s.

8.Konvenciya pro likvidaciyu vsikh form dyskryminaciyi shchodo zhinok [Tekst] // Prava lyudyny. Mizhnarodni dogovory Ukrainy. – K., 1992. – 152 s.

9.Konvenciya shchodo dyskryminaciyi v galuzi praci i zanyat' [Tekst] // Prava lyudyny. Mizhnarodni dogovory Ukrainy. – K., 1992. – 152 s.

10.Matviyenko S. Genderna polityka: sut', problemy ta ukraïns'ki realiyi [Tekst] / S. Matviyenko // Naukovy visnyk: Istorija. Politychni nauky. Mizhnarodni vidnosyny. – Vyp. 272. – Chernivci: "Ruta", 2005. – 359s.

11.Oganesyan S. S. Emansypaciya zhinok. Prychyny i negatyvni naslidky [Tekst] /S.S.Oganesyan // Predstavnytska vlada. – 2005. – #4. –S. 25-28.

12.Prava zhinok. Mizhnarodni ta nacional'ni pravovi dokumenty. Organizaciya zhinok Moldovy "Gromads'ki iniciatyvy" [Tekst]. – Kyshyniv, 2001. – 252 s.

13.Sadova M. V. Genderologiya i feminologiya [Tekst] /M. V. Sadova /:Ucheb.-metod. posobiye. – Belgorod, 2008. – 101 s.

14.Tytova T. Gender kriz' pryzmu budennosti (zhinochy aspekt) [Tekst] /T. Tytova // Sotsial'na polityka i social'na robota. – 1999. – #3 – 4 (11-12). – S. 157.

15.Internet-resurs: <http://gender.at.ua/news/2010-03-03-290>.

Zagurska-Antoniuk V. F., PhD in Political Sciences, associate professor of the chair of humanities and social sciences, Zhytomyr State Technological University, e-mail: avvm79@list.ru

The problem of gender equality in the sociological and political field in the conditions of world crisis

The sociological and political analyses of the gender equality problem in the world as well as in Ukraine in made in the paper. The possibilities of overcoming the gender inequality in the Ukrainian society are described. In the course of the history of humanity we watch the repeated change of social structures. The position of a woman in a society on the whole and in political life of the state, in particular, is argued in the researches of such foreign scientists as: H. Rabin, A. Rich, R. Stolper, C. de Bovta, S. Volbi, K.Milet, S. Firestone. Besides, in recent years the Women's Liberation Movement – the process of obtaining equal rights and possibilities in the society by women on a level with men – has come into great effect. Due to this, women today can freely choose a future profession and use the same legal rights in most countries, as men do. But, without regard to all legal events, the position of a woman, who even carries out an important public role on equal terms with men, remains humiliated or even fully contemptible. Therefore the development of practical gender model of collaboration of representatives of men and women is important in modern world socio-political conditions, and for Ukraine in the conditions of difficult military crisis in the East it can become the real chance for an exit from it.

Keywords: gender, gender culture, gender equality, political gender, right.

Zagurskaya-Antoniuk V. Ф., кандидат политических наук, доцент кафедры гуманитарных и социальных наук, Житомирский государственный технологический университет, e-mail: avvm79@list.ru

Гендерное равенство в социологично-политическом измерении в условиях мирового кризиса

В этой статье представлен социологически-политический анализ проблем гендерного равенства как в мире, так и в Украине. Рассматриваются возможности преодоления гендерного неравенства в украинском обществе. В истории человечества происходили неоднократные изменения общественных строев. О положении женщины в обществе в целом и в политической жизни государства, в частности, идет речь в исследованиях таких зарубежных ученых как: Г. Рабина, А. Рича, Г. Столпера, С. де Бовта, С. Волби, К. Милет, С. Файерстоун. В процессе либерализации западно-европейских систем было преодолено патриархальный уклад, что дало толчок к развитию эмансипационного движения – процесса получения женщиной равных прав и возможностей в обществе рядом с мужчинами. Не смотря на все юридические мероприятия, положение женщины, которая даже исполняет важную общественную роль наравне с мужчинами, остается униженным или даже полностью презренным. Поэтому разработка практической гендерной модели сотрудничества представителей мужского и женского пола является важной в современных мировых социально-политических условиях, а для Украины в условиях сложного военного кризиса на востоке может стать реальным шансом для выхода из нее.

Ключевые слова: гендер, гендерная культура, гендерное равенство, политическая гендерность, право.

* * *

УДК 32.019.5

Олещук П. М.

кандидат політичних наук, доцент,
Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), Oleshchuk3@gmail.com

Вплив соціальних мереж НА ПРОТЕСТНУ ПОЛІТИЧНУ МОБІЛІЗАЦІЮ

Розглянуто проблему мобілізаційних технологій, що з'явилися в результаті формування нового інформаційного простору і функціонування нових медіа. Автор досліджує основні інструменти і засоби мобілізаційних технологій, специфіку їх застосування в політичних процесах. Сучасні соціальні міді перетворюють політичний протест як політичну технологію. Автор досліджує ефективність різних методів мережевих стратегій в протестних політичних кампаніях.

Ключові слова: мобілізаційні технології, політичні технології, політична комунікація, нові медіа.

Проблема впливу мережі Інтернет на сучасний політичний процес набуває все більшого значення у межах наукового дискурсу, що обумовлено значним зростанням ролі інтернет-комунікації у всіх аспектах суспільно-політичного життя.

Початково мережа Інтернет була переважно засобом обміну інформації. На даний момент мережа виконує важливі соціально-політичні функції: створення певного дискурсу довкола значимих суспільно-політичних проблем, генерування комунікативного середовища, що може виступати базою для громадсько-політичного руху, координація та взаємодія громадян між собою з метою вирішення певних спільних завдань або реалізації політичних проєктів.

При чому, особливе значення мережа набуває саме в якості координаційного засобу різноманітних протестних рухів, що обумовлено демократичністю, вільним та широким доступом до мережі, представленням у ній широкого спектру громадян. На відміну від досить вузького кола співробітників ЗМІ, які можуть контролюватися традиційними засобами цензури, мережа Інтернет є поліцентричною за своєю природою, що дозволяє громадськості продовжувати боротьбу навіть за умови припинення діяльності певних ключових інформаційних центрів.

Оскільки мережа Інтернет виступає певним комунікативним середовищем, що функціонує згідно до власних закономірностей та формує автономну спільноту людей, які не контактують у фізичній реальності (або контактують нечасто), але тісно взаємодіють у реальності віртуальній, то подібні спільноти можуть швидко виникати довкола певних ідей (зокрема, політичних концепцій).

Якщо на перших етапах становлення мережевої комунікації її використання обмежувалося пошуком інформації та міжособистісним спілкуванням, то перехід понад десятиліття тому до т.зв. реальності Web 2.0 забезпечив вихід мережевої комунікації за традиційні межі та призвів до формування новітнього феномену – т.зв. "соціальних мереж", що являють собою певні ресурси, орієнтовані на міжособистісну взаємодію зареєстрованих на них людей.

Уже на початку ХХІ ст. використання соціальних мереж під час протестних акцій набуває загального характеру, охоплюючи все більшу кількість країн. Зокрема, відповідні Інтернет-ресурси відіграли ключову роль під час революційних подій т.зв.